

Le règne de Louis XIV

Lors de la signature du traité de Westphalie, en 1648, le roi de France Louis XIV n'était encore qu'un enfant de dix ans. C'était sa mère, Anne d'Autriche, qui détenait réellement le pouvoir qu'elle partageait avec le cardinal Mazarin, successeur de Richelieu.

Les guerres avaient coûté fort cher à la France et Mazarin fit lever de lourds impôts pour en payer les frais. Cette mesure souleva le mécontentement du parlement d'abord. La noblesse de son côté réagit contre le système centralisateur instauré par Richelieu. Une guerre civile éclata : la Fronde. Mazarin dut fuir et ne put rentrer à Paris avec la cour qu'en 1652, après le départ de Condé, le vainqueur de Rocroi, qui s'était mis à la tête des nobles révoltés.

La Fronde avait vivement impressionné le jeune roi Louis XIV. Il avait vu la noblesse française se liguer avec les ennemis du pays ; il avait vu sa mère chassée de Paris et le trône de France au bord du gouffre. Aussi résolut-il de gouverner lui-même et de manière absolue. Dans son esprit, l'État et la personne du roi ne font qu'un. On lui attribue ces paroles qui caractérisent très bien son règne : « L'État, c'est moi. » L'emblème royal fut un soleil rayonnant et Louis XIV devint le Roi-Soleil.

À partir de 1661, Louis XIV fut le maître absolu de la France. Son influence fut profonde, non seulement dans le domaine politique, mais aussi dans celui des arts et des lettres.

Il employa 30.000 ouvriers à construire près de Paris, à Versailles, un palais gigantesque. Ce

palais, qu'il voulait digne de sa personne, se dresse au milieu d'un admirable parc de 10.000 hectares conçu par Le Nôtre et agrémenté de jeux d'eau.

Des régiments d'élite comptant en tout 10.000 hommes constituèrent la maison militaire. Quatre mille nobles considérèrent comme une faveur de remplir à la cour les plus humbles fonctions. Les plus grands maréchaux, tels Condé et Turenne, se trouvaient honorés de recevoir l'un la charge des cuisines, l'autre celle de la chambre à coucher du Roi.

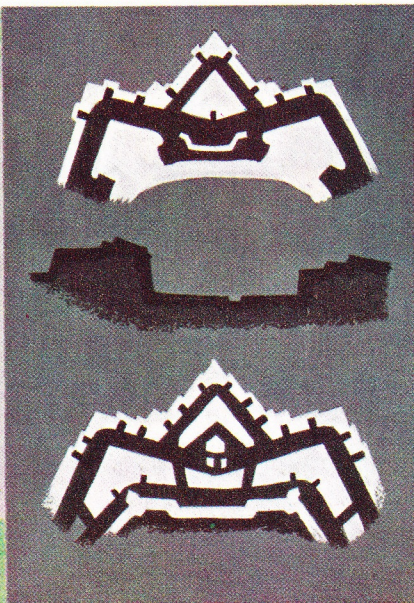
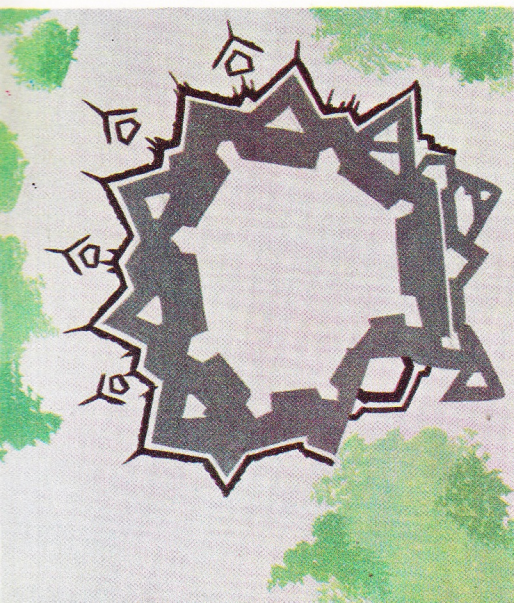
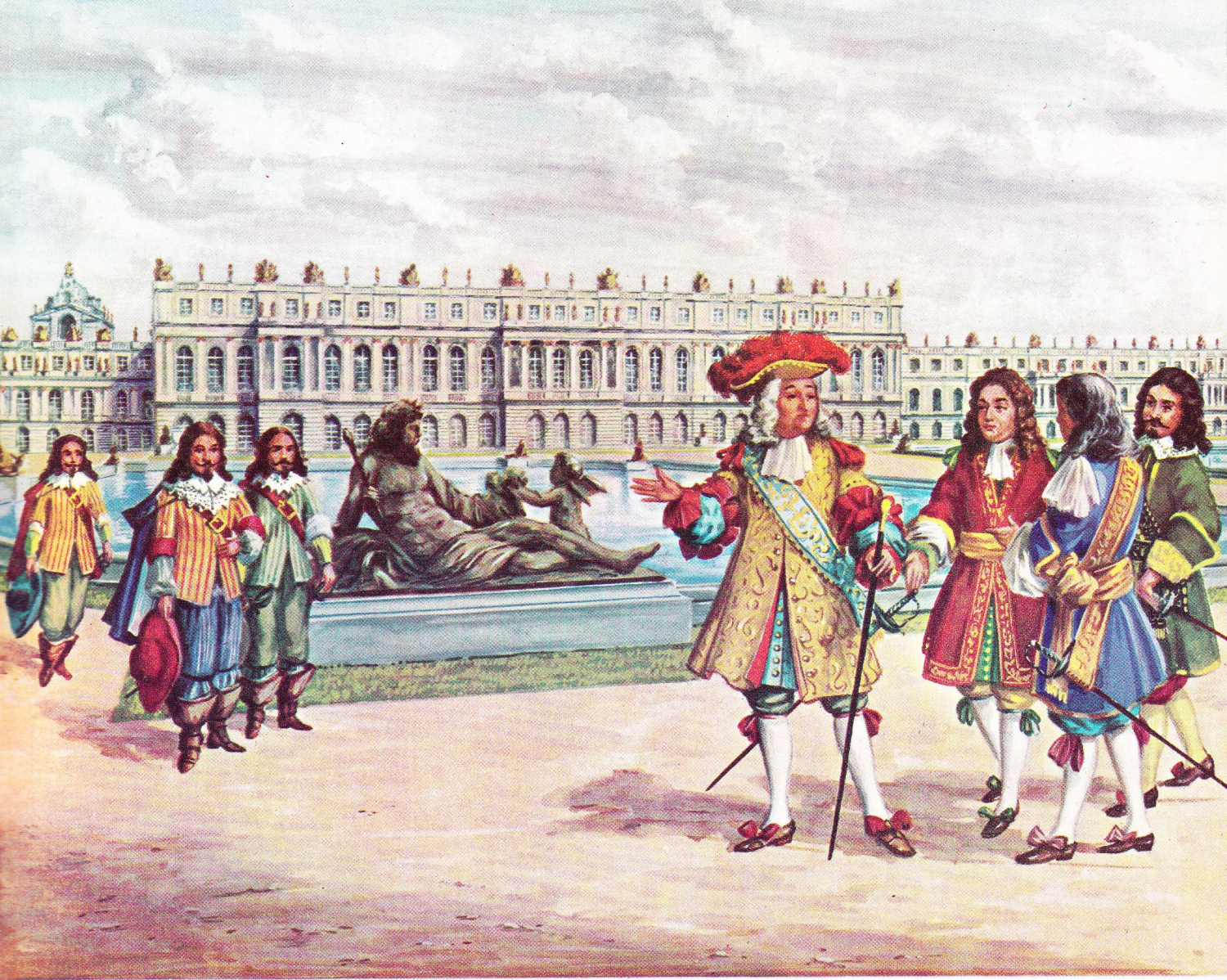
Louis XIV eut l'art de s'entourer également de bourgeois de mérite. Colbert, son fidèle collaborateur, parvint à mettre de l'ordre dans les finances. Il favorisa le commerce, l'industrie et la navigation, modernisa les routes et stimula la colonisation. La France put ainsi acquérir une colonie en Amérique du Nord : la Louisiane.

Louis XIV voulut imposer sa volonté à l'Europe entière. Grâce à l'organisateur de génie que fut Louvois, et à Vauban, le créateur de la fortification rasante ou enterrée, il disposa des armées les plus nombreuses et les plus aguerries de son temps. Par ses guerres victorieuses, il agrandit considérablement son royaume (Alsace, Roussillon, Artois, Flandre française, Franche-Comté), mais compromit à nouveau l'équilibre européen.

La fin du grand règne de Louis XIV sera peu heureuse. La révocation de l'édit de Nantes (qui autorisait les protestants à pratiquer librement leur religion) et des revers militaires entraînent un appauvrissement de la France.

En haut : Louis XIV à Versailles avec Louvois, Colbert et Vauban. À l'arrière-plan, des mousquetaires.

En bas : plans de fortifications de Vauban. La devise de Louis XIV (Nec pluribus impar : il vaut plusieurs soleils).

DE GROTE REGERING VAN LODEWIJK XIV

In tegenstelling tot de meeste landen die aan de Dertigjarige Oorlog deelnamen, kwam Frankrijk sterker uit de strijd tevoorschijn dan het er was ingetreden. Bij het Verdrag van Westfalen, dat in 1648 werd ondertekend, verkreeg het een groot gedeelte van Elzas-Lotharingen. De vele kleine Duitse staatjes die door langjarige gevechten waren verzwakt, bedreigden Frankrijk niet langer. In de plaats daarvan dienden ze tot buffer tussen het machtige Oostenrijk en het machtige Frankrijk.

Men zou dus mogen verwachten, dat de koning van Frankrijk de invloedrijkste persoon in Europa was. Maar in 1648 was Lodewijk XIV van Frankrijk, die de troon reeds vijf jaar bezette, nog slechts een kind van tien jaar. De werkelijke macht was in handen van zijn moeder, Anna van Oostenrijk, en van kardinaal Mazarin, die Richelieu als eerste minister was opgevolgd. Om de dure oorlogen die Frankrijk voerde te kunnen betalen, legde Mazarin zware belastingen op. De Franse rechtsgeleerden en een groot deel van de Franse adel ontstaken hierdoor zodanig in woede, dat ze nog in hetzelfde jaar dat de Vrede van Westfalen werd gesloten, hun toevlucht namen tot de burgeroorlog.

Deze eerste "Fronde" - opstand duurde tot in 1649. Toen volgde, na een korte adempauze, een tweede, in 1652 en 1653. Bij deze revoltes speelde Condé, een schitterend jong krijgsman die tijdens de slag bij Rocroi (1643) reeds een grote overwinning op de Spanjaarden had behaald, een vooraanstaande rol. In 1652 deed hij zelfs zijn intrede te Parijs, aan het hoofd van een leger dat hij in Spanje had gerecriteerd. Waarschijnlijk gingen juist door deze daad de meeste Fransen beseffen, dat het spel van Condé veel te gevaarlijk was voor het welzijn van het land en dit bewustzijn hielp mee aan de ineenstorting van de opstand. Een andere factor die bijdroeg tot de onderdrukking van revolutie, was de omstandigheid dat Anna van Oostenrijk zich verzekerd kon achten van de diensten van maarschalk Turenne, een nog bekwamer soldaat dan Condé.

De „frondes” maakten een geweldige indruk op de jonge koning Lodewijk XIV. Hij had gezien, hoe de edellieden van zijn land met buitenlandse vijanden samenzwoeren, hoe zijn moeder uit Parijs werd

weggejaagd, hij had ook gezien hoe de troon bijna ineenstortte. Hij besloot dat hij, éénmaal volwassen, de teugels van de regering in eigen handen zou nemen. Volgens zijn denkwijze moesten de staat en de koning in de toekomst volledig vereenzelvigd worden, een gedachte die hij uitdrukte in de beroemde woorden: "L'état, c'est moi".

Zijn regering duurde in het geheel tweeënzeventig jaar, van 1643 tot 1715. Van omstreeks 1660 af was hij inderdaad de absolute meester van Frankrijk, waardoor hij niet alleen op de binnenlandse en de buitenlandse politiek, maar ook op de modestromingen, de literatuur en de kunsten een enorme invloed uitoefende. Zijn embleem was de stralende zon, om welke reden hij ook de Zonnekoning, "Le Roi Soleil", werd genoemd. En als lijfspreuk nam hij "Nec pluribus impar" (Geen ongelijke partij voor velen).

Te Versailles, twaalf kilometer van zijn hoofdstad verwijderd, zette hij 30.000 man aan het werk om een paleis te bouwen, dat met zijn waardigheid overeenstemde, een paleis temidden van een park vol wild met een oppervlakte van meer dan 8.000 ha. Zijn lijfwacht bestond uit een elitetroep van 10.000 man. Hij verhief zichzelf zo hoog boven de adel, waarvan hij de wispelturigheid als kind had leren kennen, dat zelfs de beroemdste Fransen van zijn tijd, met inbegrip van maarschalk Condé en maarschalk Turenne, het een eer achtten hem zelfs in de meest onderdanige posten te mogen dienen.

Toch maakte Lodewijk XIV zich ook om de waardigheid van Frankrijk bezorgd. Bij de aanvang van zijn regering werd hij door zijn trouwe helper Colbert bijgestaan om de Franse financiën weer op de been te helpen, om de handel beter te organiseren, het wegnenot te moderniseren en de kolonisatie aan te moedigen. Met de hulp van mannen als Louvois en Vauban, de grote militaire ingenieur en fortbouwder, maakte hij van het Franse leger het doelmatigste van zijn tijd. Onder zijn regering vergrootte Frankrijk steeds zijn grondgebied, bijna tot aan het einde van de zeventiende eeuw. Pas in 1697 moest hij enkele van deze aanwinsten prijsgeven.

Boven : Lodewijk XIV te Versailles met Louvois, Colbert en Vauban. **Muskietiers op de achtergrond. Onder :** Plannen van twee soorten versterkingen, door Vauban ontworpen. Daarnaast het embleem en de lijfspreuk van Lodewijk XIV.

Globerama

HISTOIRE DES CIVILISATIONS MENS EN WERELD, VROEGER EN NU

CASTERMAN

HET AVONTUUR VAN MENS EN WETENSCHAP

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

Le présent ouvrage est publié simultanément en
français (Casterman, Paris-Tournai)
allemand (International School, Cologne)
anglais (Odhams Press, Londres)
américain (International Graphic Society, New York)
danois (Munsgaard Scandinavisk Bogforlag)
finlandais (Munsgaard)
hollandais (Keurkoop, Rotterdam)
italien (Fratelli Fabbri, Milan)
portugais (Codex)
suédois (Munsgaard)

2e édition, 1964

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

ALLE RECHTEN VOORBEHOUDEN VOOR ALLE LANDEN

Art © 1959 by Esco, Anvers

Text © 1963 by Casterman, Paris

Tous droits de traduction et de reproduction réservés.